

A Lithuanian-English glossary of Baltic archaeology

RAYMOND SIDRYS

This short glossary is intended to have several applications. First, it will make it easier for Lithuanian archaeologists to describe in English their archaeological findings. Second, it should provide them with an understanding of unfamiliar English-language archaeological terms. Many Lithuanian scientific journals now require contributors to include an English-language summary. In addition, English is frequently used as a scientific "lingua franca", for public presentation of papers within international scientific conferences held in Europe, particularly in Scandinavia. In fact, 80% of all the world's scientific and technological publications are in English (Klimas 1994: 5). Third, the word list may be useful to English-speaking archaeologists based outside of Lithuania, who wish to refer to the Lithuanian literature.

The appearance of this glossary does not mean to imply that Lithuanian archaeologists have little knowledge of English. To the contrary, a substantial number of them do have a good reading knowledge of English, and they are rapidly becoming familiar with archaeological literature in the English language. Yet, the long period of Soviet occupation, having ended only in 1991, has taken its toll. It effectively prevented most Lithuanian archaeologists, throughout their professional careers, from conducting face-to-face discussions with English-speaking colleagues. Today, there exist, therefore, a number of Lithuanian archaeological terms the translation of which into English remains problematical. The resolution of these terms, which will require future discussion between specialists, hopefully will be facilitated by this glossary.

An example of a translation problem is the frequent confusion in the Lithuanian archaeological literature between bronze (Lith. *bronza*) and brass (Lith. *žalvaris*).¹ A spectral analysis by Merkevičius (1980: 112) of 82 metal artefacts from Bronze Age Lithuania identified 89% as bronze, and only about 5% as brass. A similar predominance of bronze is found in central and northern Europe during the Bronze Age. Yet, in Lithuania, nearly all archaeological metal artefacts with a bronze-like appearance are named (or misnamed) *žalvaris*, or brass. It was explained to me that because the two alloys are similar in appearance, and because excavated metal artefacts are rarely metallurgically analysed, Lithuanian archaeologists and historians prefer to

¹ From the viewpoint of modern metallurgy, the definition of bronze includes any of various alloys of copper with tin, antimony, manganese, lead and other components (excluding zinc and nickel). Brass is defined as the alloy of copper and zinc.

use, in a broad generic context, the native word *žalvaris*, rather than a loan-word, *bronza*. From a metallurgical point of view, however, this practise is scientifically unsound and creates linguistic confusion.

In organising the glossary, it was difficult to decide whether the entries should be classified by alphabet or by special groups. The former method has the obvious advantage of allowing words from one language (depending which is selected) to be translated with greater speed and convenience. The latter method, however, offers a broader intellectual advantage: It allows the user to compare a particular term in one language with a spectrum of related, logically associated terms in the other language. An excellent model for this approach is Graudonis' (1994) *Arheologijas Terminu Vārdnīca*.

The glossary follows the second model and is organised into 17 groups, with appropriate subdivisions. They deal with standard archaeological themes (survey, excavation, dating, etc.) as well as those especially related to Baltic archaeology, e.g., hill-forts, barrow cemeteries, horse burials. Because of the relatively small number of entries (about 1,000), locating a specific term should not be a problem for the specialist. A general rule: Entries are nominative singular, and words separated by a semicolon are synonyms.

The chronological span of the glossary reflects major types of artefacts, sites, and features most frequently found in archaeological excavations in Lithuania, as well as many in Latvia, from the end of the Palaeolithic period (about 10,000 B.C.) until about the 13th century A.D. The starting point marks the post-glacial entry of reindeer hunters, and the first settlers, into the south-east Baltic region. The terminal date represents the emergence of the Lithuanian state. By no means, however, does this glossary represent a complete listing of all artefacts of Baltic culture unearthed during this long period. Also, while the word list attempts to confine itself to Baltic archaeology, a few entries do represent neighbouring regions.

An attempt was made to build the glossary using the professional terminology of British archaeologists, with alternative American-English terms presented in parentheses. J. Hines (University of Wales) and J. Mallory (The Queen's University of Belfast) both provided constructive advice. It appears — despite the well-known adage that the English and the Americans are two peoples separated by a common language — that in the field of archaeology, at least, the professional lexicon used within the two countries is quite similar. Further, the English-language literature generated by Scandinavian archaeologists, of great regional interest to Lithuanians, draws upon terms and concepts from both British and American archaeology.

The word list was developed by consulting archaeological glossaries in several languages (Bray and Trump 1970; Joukowsky 1980; Fagan 1985; Graudonis 1994), but it relies primarily on Lithuanian-language standard references. The following authors served as sources for the respective periods: for terms relating to the Lithuanian Mesolithic and Neolithic, Rimantienė (1979) and Girininkas (1994); for the Bronze Age, Kulikauskas, Kulikauskienė and Tautavičius (1961); for the Early Iron Age, Luchtanas (1981, 1992); for the Old Iron Age, Michelbertas (1986); for the Middle Iron Age, Kazakevičius (1993); for the Late Iron Age, Volkaitė-Kulikauskienė (1978b, 1981). Additional sources include Tautavičius (1977) on Baltic cemeteries; Daugudis (1982) on hill-forts;

Kulikauskienė and Rimantienė (1958, 1966) on metal ornaments; Loze (1975) and Rimantienė (1979) on Neolithic amber ornaments; Kocha (1963), Stankus (1978), Vaitkunskienė and Merkevičius (1978) and Merkevičius (1980) on metal technology; and Volkaitė-Kulikauskienė on ritual horse burials (1971) and Iron Age agriculture (1978a). The classification of West and East Baltic tribes follows that of Mažiulis (1994); general background on Baltic culture is available in Gimbutas (1963, 1985).

The preliminary list was corrected through personal consultation with Lithuanian specialists, without whose help this project would not have been possible. Chief among them are A. Asadauskas, A. Astrauskas, M. Bertašius, D. Brazaitis, L. Daugnora, A. Girininkas, V. Juodagalvis, V. Kazakevičius, A. and D. Luchtanas, R. Rimantienė, V. Šimėnas, J. Stankus, S. Urbanavičienė, L. Vaitkunskienė, A. Varnas, G. Vėlius, and G. Zabiela. Lithuanian-language editing assistance was kindly provided by Dr. A. Gaivenis, Director of Terminology Section, Institute of Lithuanian Language.

References

- Bray, W. and D. Trump (1970) *A dictionary of archaeology*. London: Penguin Press.
- Daugudis, V. (1982) *Senoji medinė statyba Lietuvoje*. Vilnius: Mokslas.
- Fagan, B. (1985) *In the beginning: An introduction to archaeology (5th ed.)* Boston: Little, Brown and Company.
- Gimbutas, M. (1963) *The Balts*. New York: Praeger.
- Gimbutas, M. (1985) *Baltai priešistoriniais laikais*. Vilnius: Mokslas.
- Girininkas, A. (1994) *Baltų kultūros ištakos*. Vilnius: Savastis.
- Graudonis, J. (1994) *Archeologijos terminų vārdnīca*. Rīga: Zinātne.
- Joukowsky, M. (1980) *A complete manual of field archaeology*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Kazakevičius, V. (1993) Plinkaigalio kapinynas. *Lietuvos archeologija* 10.
- Klimas, A. (1994) "The anglicization of Lithuania." *Lituanus* 40 (2): 5-8.
- Kocha, Z. (Editor) (1963) *Сборник терминов по литейному производству на 6 языках (английский, чешский, немецкий, французский, польский, русский)*. Warszawa: Wyd. Naukowo-Techniczne.
- Kulikauskas, P., Kulikauskienė, R. and A. Tautavičius (1961) *Lietuvos archeologijos bruožai*. Vilnius: Pergalė.
- Kulikauskienė, R. and R. Rimantienė (1958) *Senovės lietuvių papuošalai: I*. Vilnius: Vaga.
- Kulikauskienė, R. and R. Rimantienė (1966). *Senovės lietuvių papuošalai: II*. Vilnius: Vaga.
- Loze, I. (1975) "Neolithic amber ornaments in the eastern part of Latvia." *Przeglad Archeologiczny* 23: 49-82.
- Luchtanas, A. (1981) „Žalvario apdirbimas ankstyvuosiuose rytų Lietuvos piliakalniuose." *Lietuvos archeologija* 2: 5-17.
- Luchtanas, A. (1992) „Rytų Lietuva I tūkst. pr. m. era." *Lietuvos archeologija* 8: 56-85.
- Mažiulis, V. (1994) „Prūsai ir kiti vakarų baltai." *Prūsijos kultūra*, red. G. Beresnevičius and I. Narbutas, pp. 4-9. Vilnius: Academia.
- Merkevičius, A. (Мярявичюс, А.) (1980) "Химический состав древнейших бронзовых изделий на территории Литвы." In Григалавичене, Э., Мярявичюс, А. *Древнейшие металлические изделия в Литве*, с. 101-114. Вильнюс: Мокслас.
- Michelbertas, M. (1986) *Senasis geležies amžius Lietuvoje*. Vilnius: Mokslas.
- Rimantienė, R. (1979) *Šventoji: Narvos kultūros gyvenvietės*. Vilnius: Mokslas.

- Stankus, J. (1978) „Juodoji metalurgija". *Lietuvių materialinė kultūra IX-XIII amžiuje*, red. R. Volkaitė-Kulikauskienė, pp. 73-88. Vilnius: Mokslas.
- Tautavičius, A. (1977) *Lietuvos TSR archeologijos atlasas III: 1 - XIII a. pilkapynai ir senkapiai*. Vilnius: Mokslas.
- Vaitkunskienė, L. and A. Merkevičius (1978) „Spalvotųjų metalų dirbiniai ir jų gamyba". *Lietuvių materialinė kultūra IX-XIII amžiuje*, red. R. Volkaitė-Kulikauskienė, pp. 89-116. Vilnius: Mokslas.
- Volkaitė-Kulikauskienė, R. (1971) Lietuvos karo žirgas. *Acta historica Lituanica* 7.
- Volkaitė-Kulikauskienė, R. (1978a) „Žemdirbystė, gyvulininkystė ir medžioklė". *Lietuvių materialinė kultūra IX-XIII amžiuje*, red. R. Volkaitė-Kulikauskienė, pp. 48-72. Vilnius: Mokslas.
- Volkaitė-Kulikauskienė, R., editor. (1978b) *Lietuvių materialinė kultūra IX-XIII amžiuje: I*. Vilnius: Mokslas.
- Volkaitė-Kulikauskienė, R., editor. (1981) *Lietuvių materialinė kultūra IX-XIII amžiuje: II*. Vilnius: Mokslas.

Lietuvių-anglų kalbų baltų archeologijos terminų žodynas

R. SIDRYS

Šis trumpas žodynas turi kelis tikslus. Pirma, padėti lietuvių archeologams jų turimą informaciją skelbti angliškai. Antra, pradėti vartoti nežinomus ar neįprastus terminus iš archeologijos literatūros anglų kalba. Dauguma mokslinių leidinių Lietuvoje dabar reikalingi darbo santraukos anglų kalba. Ji dažnai vartojama kaip mokslinė „lingua franca" tarptautinėse archeologijos konferencijose Europoje, o ypač Skandinavijos šalyse. Šiuo metu net 80% viso pasaulio mokslinių ir technologinių leidinių paskelbiama angliškai (A. Klimas 1994: 5). Trečia, žodynas bus reikalingas anglų kalba kalbantiems archeologams, kurie norėtų pasinaudoti lietuvių archeologijos literatūra.

Keli archeologai pasiūlė žodyną papildyti vokiečių, lenkų ir rusų kalbomis. Tai puiki idėja, su kuria aš visiškai sutinku. Tikiuosi, kad ateityje kas nors atliks šį reikalingą ir nelengvą darbą. Besidominantiems kaimyninių kraštų archeologijos terminologiją galima pasiūlyti žymaus latvių archeologo J. Graudonio (1994) nesena išleista latvių, rusų, vokiečių, anglų terminų žodyną.

Sudarydamas šį žodyną, nenoriu teigti, kad lietuvių archeologai mažai moka anglų kalbą. Priešingai, aš žinau, kad daugelis jų gerai skaito ir supranta archeologijos literatūrą angliškai. Ilgas sovietų okupacijos periodas, trukęs iki 1991m., padarė savo — Lietuvos archeologai neturėjo galimybių bendrauti su angliškai kalbančiais kolegomis. Dar ir dabar yra archeologijos terminų, kurių atitikmenys anglų kalba yra problematiški ir reikalingi specialistų diskusijų ir bendro sprendimo ateityje. Tikiu, kad šis žodynas pagreitins šį procesą.

Lietuvių archeologijos literatūroje dažnas terminų „bronzos" (angl. *bronze*) ir „žalvaris" (angl. *brass*) sutapatinimas yra problematiško vertimo pavyzdys². A. Merkevičius (1980: 112), spektrinės analizės būdu, iš 82 bron-

² Metalurginiu požiūriu, bronzos apibūdinama kaip įvairūs vario lydiniai su alavu ar kitais metalais, pavyzdžiui stibiu, manganu, švinu ir kitais elementais (išskyrus cinką ir nikelį). O žalvaris yra „vario lydinys, kurio svarbiausias legiruojantysis elementas yra cinkas" (*Lietuviškoji Tarybinė Enciklopedija*, T. 12, p. 471).

zos amžiaus metalo radinių nustatė, kad apie 89% jų buvo bronziniai ir tik apie 5% - žalvariniai. Panašus bronzos dirbinių vyravimas aptinkamas visoje šiaurės Europoje bronzos amžiuje. Šiuo metu Lietuvoje beveik visi bronzos išvaizdą turintys archeologiniai metalo radiniai laikomi (ar neteisingai vadinami) „žalvariniais.“ Man paaiškino, kad dėl dviejų lydinų išvaizdos panašumo ir iškastų metalo radinių spektrinės analizės stokos lietuvių archeologai ir istorikai pirmenybę teikia lietuviškos kilmės žodžiui - žalvaris, o ne skoliniui - bronzos. Tačiau profesionalių metalurgų nuomone, toks žodžio vartojimas moksliskai nepagrįstas, bei neleidžia užsieniečių mokslininkams teisingai suprasti lietuvių archeologijos literatūrą.

Žodyno struktūra buvo apgalvota ir ilgai svarstyta. Buvo sunku nuspręsti ar terminus reikėtų suklasifikuoti pagal abėcėlę, ar į specialias grupes. Pirmasis metodas turi vieną privalumą — žodžius iš vienos kalbos į kitą (bet ne atvirkščiai) galima išversti greičiau ir patogiau. Tačiau antrasis metodas, kurį aš naudoju, pasižymi platesniu intelektiniu privalumu, nes leidžia vartotojui palyginti pasirinktą terminą vienoje kalboje su keletu logiškai susijusių terminų kitoje ir surasti geriausią atitikmenį. J. Graudonio *Archeologijas Terminu Vardnīca* — puikus šio metodo pavyzdys.

Žodyną sudaro 17 grupių su atitinkamais pogrupiais. Grupės suklasifikuotos pagal standartines archeologijos temas (žvalgymas, kasinėjimai, datavimas ir t.t.), taip pat pagal baltų archeologijai būdingas sritis (piliakalniai, pilkapynai, žirgų kapai, ir t.t.). Dėl palyginus mažo terminų skaičiaus (apie 1000) specialistui neturėtų kilti problemų ieškant norimo termino. Bendros taisyklės: žodžiai yra vienaskaitos kilmininko linksnije ir žodžiai, atskirti kabliataškiu, yra sinonimai.

Žodyno chronologinė apimtis atspindi pagrindines paminklų ir radinių rūšis, dažniausiai randamas archeologiniuose kasinėjimuose Lietuvoje ir Latvijoje nuo vėlyvojo paleolito pabaigos (apie 10000 pr. Kr.) iki XIII a. po Kr.. Jis, aišku, negali apimti visų radinių iš tokio ilgo laikotarpio. Žodynas apsiriboja baltų archeologija, nors dalis terminų paimta iš kaimyninių kultūrų. Taip pat yra žodžių, kurie iš pirmo žvilgsnio atrodo nereikalingi, tačiau, autoriaus nuomone, svarbu pradėti vartoti Vakarų archeologijos terminus, kurie kol kas nežinomi Lietuvoje. Pavyzdžiui, lietuvių archeologai vartoja vieną terminą „gentis“ įvardyti skirtingoms sąvokoms, kurias Vakarų archeologai išskiria — *band* (medžiotojų grupė ar būrys), *tribe* (paprasta gentinė visuomenė) ir *chiefdom* (genčių junginys). Kitas pavyzdys: Vakarų archeologai reikšmingai skiria medžiojamus žvėris pagal *game animals* (maistiniai žvėrys) ir *fur-bearing animals* (kailiniai žvėrys).

Žodynas sudarytas iš britų archeologų profesionalių terminų, o sinonimiški amerikietiški-angliški variantai įrašyti skliausteliuose. Man padėjo J. Hines (Wales universitetas) ir J. Mallory (Belfast Karalienės universitetas) patarimai. Yra gerai žinomas humoristinis teiginys: „anglai ir amerikiečiai yra dvi tautos, kurias išskiria ta pati kalba“. Vis dėlto archeologijoje terminai mažai skiriasi. Tuo labiau, kad skandinavų archeologų darbai, kuriais ypač domisi Lietuvos specialistai, parašyti anglų kalba, įtraukia tiek britų, tiek amerikiečių terminus.

Sudarydamas šį žodyną, pasinaudojau kitų kalbų archeologijos žodymais: W. Bray and D. Trump 1970; M. Joukowski 1980; B. Fagan 1985; J.

Graudonis 1994. Daugiausiai rėmiausi lietuvių kalba parašytais archeologiniais šaltiniais: mezolito ir neolito terminija — R. Rimantiene (1979) ir A. Girininku (1994); bronzos a. - P. Kulikausku, R. Kulikauskiene ir A. Tautavičiumi (1961); ankstyvasis geležies a. - A. Luchtanu (1981, 1992); senasis geležies a. - M. Michelbertu (1986); vidurinis geležies a. - V. Kazakevičiumi (1993); vėlyvasis geležies a. - R. Volkaitė-Kulikauskiene (1978b, 1981); kapinynai - A. Tautavičiumi (1977); piliakalniai - V. Daugudžiu (1982); metalo papuošalai - V. Kulikauskiene ir R. Rimantiene (1958, 1966); neolito gintaro papuošalai - I. Loze (1975) ir R. Rimantiene (1979); metalo technologija - Z. Kocha (1963), J. Stankumi (1978), L. Vaitkunskiene ir A. Merkevičiumi (1978), ir A. Merkevičiumi (1980); žirgų kapai - R. Volkaite-Kulikauskiene (1971); geležies a. žemdirbystė - R. Volkaite-Kulikauskiene (1978a); baltų genčių klasifikacija - V. Mažiuliu (1994); baltų kultūros bendri bruožai - M. Gimbutiene (1963, 1985).

Parengtą žodžių sąrašą peržiūrėjo Lietuvos archeologai, be kurių pagalbos šis projektas nebūtų įgyvendintas. Ypač noriu padėkoti A. Asadauskui, A. Astrauskui, M. Bertašui, D. Brazaičiui, L. Daugnorai, A. Girininkui, V. Juodagalviui, V. Kazakevičiui, A. ir D. Luchtanams, R. Rimantienei, V. Šimėnui, J. Stankui, S. Urbanavičienei, L. Vaitkunskienei, A. Varnui, G. Vėliui ir G. Zabielai. Už konsultacijas dėl augalų pavadinimų esu dėkingas M. Stručinskui, už kalbos taisyms — A. Gaiveniui, Lietuvių Kalbos Instituto Terminologijos skyriaus vadovui.

1. Žvalgymas
2. Kasinėjimai
3. Datavimas
4. Keramika
5. Akmens dirbiniai
6. Mezolitas / Neolitas
7. Bronzos amžius
8. Geležies amžius
9. Kapinynai
10. Piliakalniai
11. Gyvenvietės
12. Medžioklė ir rinkimas
13. Žūklė
14. Žemdirbystė ir gyvulinkystė
15. Arkliai ir žirgai
16. Audiniai ir pluoštai
17. Socioekonominė organizacija

1. Žvalgymas

radinys

dirbinys; artefaktas

ekofaktas

paminklai

kapinynas (žr. Nr. 9)

piliakalnis (žr. Nr. 10)

gyvenvietė (žr. Nr. 11)

akmuo su ženklais

lobis

paslėpto turto ar žaliavos

sakralinis; votyvnis

alka; alkavietė

senovinis kelias

kulgrinda

medgrinda

metodai ir įrankiai

vietovės žvalgymas

oro žvalgyba

šešėliai, žymintys buvusio pastato vietą

augalijos aukštis, žymintis buv. pastato vietą

dirvožemis, žymintis buvusio pastato vietą

geofizinis žvalgymas

fosfatinė analizė

topografinis (paviršiaus) žvalgymas

gyvenviečių išsidėstymo analizė

paminklo žemėlapis

kvadratų sistema

atskaitos taškas

riboženklis; reperis

paviršiaus radinių rinkimas

paviršiaus radiniai

1. Survey
2. Excavation
3. Dating
4. Ceramics; Pottery
5. Lithics
6. Mesolithic / Neolithic
7. Bronze Age
8. Iron Age
9. Cemeteries; Burial Grounds
10. Hill-forts
11. Settlements
12. Hunting and Gathering
13. Fishing
14. Agriculture and Stock Breeding
15. Horses and Riding Horses
16. Textiles and Fibres
17. Socio-economic Organisation

1. Survey

find („relic“, „antique“ - neprofesionalūs terminai)

artefact (amer. „artifact“); manufactured item

ecofact (retai naudojamas)

sites („monument“ - archaiškas terminas)

cemetery (see No. 9)

hill-fort (see No. 10)

settlement (see No. 11)

boulder with culturally modified surface

hoard („treasure“ - neprofesionalus terminas)

cache (concealed economic goods)

votive deposit

sacrificial offering place; ritual centre

ancient road

secret paved path through swampy area

wooden trackway

methods and tools

fieldwalking survey

aerial reconnaissance

shadow marks

crop marks

soil marks

geophysical prospecting; remote sensing

phosphate analysis

topographic survey

settlement pattern analysis

site map

grid system

datum point

benchmark

ground search; surface pick-up

surface collection

2. Kasinėjimai

matrica

supustytas sluoksnis

velėna

humusinis, dirvos sluoksnis

armuo (sluoksnis, nukentėjęs beariant)

suardytas sluoksnis

gyvenvietės sluoksnis

maisto atliekų krūva

keramikos lizdas

piltinis sluoksnis

griuvėnų sluoksnis

apardyta sluoksnio vieta

durpių sluoksnis

sapropelingas sluoksnis; sapropelis

įžemis

pamatinė uoliena

kultūrinės veiklos pėdsakas

stulpavietė

duobė

saugojimo; laikymo

kapo

pelenų lėšis

griovys

konstrukcija

suplūkta ar sutrypta žemė

asla

židinys

duomenys apie radinio kilmę

radimvietė (pagal paminklo planą)

atsitiktinis radinys

metodai ir įrankiai

sezoninė tyrimų bazė

tyrimų ataskaita

imties (atrankos) strategija

atsitiktinė

pagal grupes; stratifikuota

atrankos vienetas

šūrfas

perkasa

kasinėjimų kvadratas

sluoksnis

kasinėjimai, naudojant natūralią stratigrafiją

kasinėjimai, naud. vienodo storio sluoksnius

planografinė analizė

riboženklis

kontrolinė juosta („kupstelis“)

pjūvis

mentelė

skutimas

sijojimo stalas

konservavimas kasinėjimo vietoje

gerai išsilaikęs radinys

prastai išsilaikęs radinys

2. Excavation

matrix

aeolian deposit; wind blow

turf; thick grass

humus layer; surface layer; topsoil

plough zone layer

disturbed layer

habitation layer

midden

sherd deposit

fill layer

destruction layer

intrusion

peat layer

gytija

sterile soil

bedrock

feature

posthole; post hole; post-hole

pit

storage

burial

ash lens

ditch

construction

beaten earth floor; hard-packed floor

clay floor

hearth

provenience; provenance

find spot

stray find; loose find; chance find

methods and tools

seasonal field camp

excavation report; site report

sampling strategy

random

stratified

sampling unit

test excavation; test pit

trench

excavation grid

layer; stratum; stratigraphic level

excavation by natural stratigraphy

excavation by uniform metric levels

horizontal stratigraphy

grid stake

balk; earth partition

section; profile

trowel

rabotage; scraping

screening table; sifting table

field conservation

well preserved find

poorly preserved find

3. Datavimas

santykinis datavimas
stratigrafinė seka
laipsniškas tipo dažnumo kitimas
koreliacinis datavimas
žiedadulkių analizė
geomorfologija
nusėdimas (pvz., upių terasos)
pakrantės riba
ledyno sąnašas
chronometrinių datavimas
dendrochronologinis
radiokarboninis
nekalibruota data
kalibruota data (pagal dendrochronologiją)
archeomagnetinis
termoluminescencinis
pr. dab. - prieš dabartį (t.y. prieš 1950)
pr. Kr. - prieš Kristų (pvz. 1500 pr. Kr.)
po Kr. - po Kristaus (pvz. 800 po Kr.)

4. Keramika

forma
indas
puodas
dubenėlis
dubuo
taurė
lėkštė
briauna; pakraštėlis
status
nuožulnus
atlenktas
įlenktas
suplokštintas
anga
kaklelis
pilvelis
plonasienis
storasienis
ąša
dugnas; kojelė
smailiadugnis
plokščiadugnis
apvaliadugnis
paskirtis
virimo
laikymo
perpylimo
gerimo
šviestuvai
medžiaga
priemaišos
augalinės

3. Dating

relative dating
stratigraphic sequence
seriation
cross-dating
palynology; pollen-dating
geomorphology
sedimentation (e.g. river terraces)
beach strand
varve analysis
chronometric; absolute dating
dendrochronological; tree-ring
radiocarbon; carbon-14; 14C
uncalibrated date; non-calibrated date
calibrated date (by dendrochronology)
archaeomagnetic
thermoluminescent
B.P. - before present (i.e. before 1950)
B.C. - before Christ (e.g. 1500 B.C.)
A.D. - *anno Domini* (e.g. A.D. 800)

4. Ceramics; Pottery

form; shape
vessel
pot
bowl
basin
beaker
plate
rim
vertical
sloping
flared
incurving
flattened
orifice; mouth
neck
body
thin-walled
thick-walled
handle
base
pointed base
flat bottomed
rounded
function
cooking
storage
pouring
drinking
lamp
paste; fabric
temper; inclusions
organic; plant fibre; straw

grūstų kriauklelių
mineralinės
grūsto granito
smėlio

šukė
ornamentas ar paviršiaus bruožai
lygus
išorė
vidus
skystis
glaistytas
tapytas
glazūruotas
modeliavimas; lipdymas
poliruotas; gludintas
brūkšniuotas
įrėžtas
gnaibytas
aplikuotas
grublėtas

suskilusio puodo taisymo skylutė

5. Akmens dirbiniai

žaliava
tūnagas
kvarcitas
smiltainis
skalūnas
riedulys
žievė
akmens skaldymas ir retušavimas
įrankiai ir metodai
muštukas; skaldymo įrankis
raginis skaldymo įrankis
skaldymo technika
netiesoginio skaldymo technika
spaudimo technika
skaldytinis
apdorotas paviršius
skėlimo aikštelė
nuimtos nuoskalos pėdsakas
nuoskala
skeltė
proksimalinis galas
distalinis galas
skėlimo vieta; smūgio taškas
smūgio kuprelė
skilimo krypties pėdsakas
retušuotas
retušuotas vienoje pusėje
retušuotas iš abiejų pusių
ruošinys; pusgaminis
skalda; nuoskalos
skaldykla; tūnago dirbtuvė

ground shell
mineral
crushed granite
sand
potsherd; sherd („shard” - rečiau naudojamas)
decoration or surface features
plain; smooth
exterior; outer surface
interior; inner surface
liquid
slipped
painted
glazed
modelling
burnished
brushed; striated („scratched” - netinkamas)
incised
pinched-impressed
applied; applied
rusticated; coarse surface
(„plastered” - netinkamas terminas)
crack-lacing hole; repair hole

5. Lithics

raw material
flint
quartzite
sandstone
schist
cobble
cortex („crust” - neprofesionalūs terminas)
chipped stone manufacture
tools and methods
hammerstone
antler hammer
percussion technique
indirect percussion technique
pressure technique
core
treated surface; worked surface
striking platform
flake scar; blade scar
flake
blade
proximal end
distal end
point of percussion; point of force
bulb of percussion; bulb of force
radial waves of percussion (or of force)
retouched
unifacial
bifacial
blank; preform; roughout
debitage; knapping debris; waste flakes
flint knapping area; knapping station

retušuoti akmens įrankiai ir ginklai
 svaidomieji antgaliai (ietys ir strėlės)
 ietis
 duriamoji
 svaidomoji
 ietigalis
 medinis kotas
 svaidyklė; iečiasvaidis
 lankas ir strėlė
 strėlės antgalis
 kotinis; su įkote
 su užbarzdžiais
 karpytais ar lamstytais pakraščiais
 mikrolitas
 peilis
 gremžtukas
 galinis gremžtukas
 rėžtukas
 gražtelis
 yla; perforatorius
 grandukas
 gludinto akmens technologija
 gamybos procesas
 tašymas
 gludinimas; šlifavimas
 poliravimas
 išgraža
 radinių tipai
 buožė
 kaltelis
 kaplys; kaupukas
 karolis
 keltas
 kirvis
 su skylė kotui
 įtvėriamasis (medinėje movelėje)
 kovos
 vedega
 trynimo, galandymo, gludinimo įrankiai
 galastuvas; gludintuvas
 trintuvas
 trinamųjų girnų apatinė dalis
 grūstuvus
 grūstuvė
 piesčius (medinis)
 piesta (medinė)
 rankinės sukamosios garnos
 viršutinė sukamoji girnų pusė
 nejudamoji girnų pusė

6. Mezolitas / Neolitas

baltų ir kaimyninės kultūros
 Svidrų kultūra
 Kungemozės kultūra
 linijinės-juostinės keramikos kultūra

chipped stone tools and weapons
 projectile points (spears and arrows)
 spear
 thrusting
 projectile; thrown
 spearhead; spearpoint; point
 wooden shaft
 spear thrower; throwing board (amer. „atlat“)
 bow and arrow
 arrowhead; arrowpoint; projectile point
 stemmed; tanged
 barbed
 serrated
 microlith
 knife
 scraper
 end scraper
 burin
 borer
 awl; perforator
 spokeshave; arrow straightener; side scraper
 ground stone technology
 manufacturing process
 pecking
 grinding; abrading
 polishing
 waste bore-plug; bore peg
 artefact types
 macehead; clubhead
 chisel
 hoe (thin blade); mattock (broad blade)
 bead
 celt (kirvio ir kaplio archaiškas terminas)
 axe
 shaft-hole
 hafted (on a wooden handle)
 battle

adze

grinding implements
 whetstone; hone
 quern stone; milling stone (amer. „mano“)
 saddle quern (amer. „metate“)
 pestle
 mortar
 wooden pestle
 wooden mortar
 rotary quern
 rotating upper millstone
 stationary millstone

6. Mesolithic / Neolithic

Baltic and neighbouring cultures
 Swiderian culture
 Kungemosian culture; Kongemose culture
 Linear Pottery culture; LBK culture

šukinės-duobelinės keramikos kultūra
 Ertebelės kultūra
 Narvos kultūra
 Nemuno kultūra
 rutulinių amforų kultūra
 piltuvėlinių taurių kultūra
 virvelinės keramikos kultūra
 laivinių kovos kirvių kultūra
 Pamarių kultūra
 papuošalai ir ritualiniai daiktai
 iltys-amuletas
 gintaro papuošalai
 kabutis
 netaisyklingas
 taisyklingas
 trapecijos pavidalo
 ovalo pavidalo
 lašo formos
 stogo formos
 danties formos
 rakto pavidalo
 kovos kirvio formos
 širdies formos
 kriaušės formos
 nupjauto kūgio formos
 laivelio formos
 antropomorfinis
 zoomorfinis
 karolis
 cilindrinis; vamzdelinis
 vamzdelinis su pastorintu centru
 skritulio formos
 statinaitės formos
 rutulio formos
 sagutė su v-pavidalo skylute
 apskrita
 keturkampė
 lėšio pjūvio
 segmento pjūvio
 grandys
 skridinys su taškučių kryžma
 skirstiklis; skiriamoji plokštelė
 kaulo ir rago dirbiniai
 žeberklo antgalis
 vienašonis
 dvišonis
 vedega; skliutas; skaptas
 kaltas
 skobtas
 kaplys
 įtvėriamasis
 su skylė
 meškerės kabliukas
 vientisinis
 sudėtinis
 peikena
 durklas

Comb-Marked Pottery culture
 Ertebølle culture
 Narva culture
 Nemunas culture
 Globular Amphora culture
 Funnel Beaker culture; TRB culture
 Corded Ware culture; Battle-Axe culture
 Baltic Boat-Axe culture
 Pamariu-Rzucewo culture; Baltic Coastal culture
 ornaments and ritual items
 canine tooth amulet
 amber ornaments
 pendant
 irregular
 regular
 trapezoid
 oval
 drop-shaped
 roof-shaped
 tooth-shaped
 key-shaped
 battle axe-shaped
 heart-shaped
 pear-shaped
 truncated cone-shaped
 boat-shaped
 anthropomorphic
 zoomorphic
 bead
 cylindrical; tubular
 tubular with a medial bulge
 disk-shaped
 barrel-shaped
 spherical
 button-shaped bead with v-shaped perforation
 round
 quadrangular
 with a lens-shaped cross-section
 with a triangular cross-section
 large ring
 disk with dotted lines forming a cross
 spacer plate
 bone, horn and antler tools
 harpoon head
 barbed on one side
 barbed on both sides
 adze
 chisel
 gouge
 hoe
 hafted
 with a shaft-hole
 fishhook
 simple
 composite
 ice-pick
 dagger

yla
šaulio riešo skydelis

7. Bronzos amžius

baltų ir kaimyninės kultūros
Eneolito laikotarpis
brūkšniuotosios keramikos kultūra
Dnepro-Dauguvos kultūra
Tšcineco kultūra
Fatjanovo kultūra
bronzos technologija
rūdų lydymas
rūdų lydymo krosnelė
bronzos (vario ir alavo lydinys)
žalvaris (vario ir cinko lydinys)
litas (žaliava)
liejimas
tigliš
samtis
molinis liejimo samtis
molinis piltuvėlis
liejimo forma
forma asloje
vienpusė; atvira
dvipusė; dviejų dalių
dvipusė forma su gurgučiu ir liečiu
vaškinis modelis
šablonas (formavimo priemonė)
liejimo siūlė
kalimas
kniedijimas
skarda; lakštinis metalas
laužo lobis (žaliava)
bronzos radinių tipai
ginklai
durklas
ginklas kniedėmis pritvirtinta rankena
ietigalis
kalavijas
kirvis
atkraštinis
jmovinis
Meliaro tipo
Nortiko tipo
kotlinis durklas
prestižinis ginklas
strėlės antgalis
įrankiai
jmovinis kaltas
meškerės kabliukas
pjautuvėlis
skustuvas
yla
papuošalai
antkaklė

awl
wristguard; bracer

7. Bronze Age

Baltic and neighbouring cultures
Eneolithic period
Brushed Pottery culture; Striated Pottery culture
Dnieper-Dauguva culture
Trzciniac culture
Fatyanovo culture
bronze technology
ore smelting; alloying
ore reduction furnace
bronze (alloy of copper and tin)
brass (alloy of copper and zinc)
ingot
casting; founding
crucible
ladle
clay pouring crucible
clay funnel
casting mould (amer. „mold“)
floor mould
one-piece; open
two-piece
two-piece with core and gating system
lost wax (pranc. „cire perdue“)
strickle board; sweep template
casting seam
forging; hammering
riveting
sheet metal
scrap metal hoard
types of bronze artefacts
weapons
dagger; dirk
weapon with riveted handle
spearhead
sword
axe
flanged; winged
socketed
Mälär type
Nortican type
halberd
prestige weapon
arrowhead
tools
socketed chisel
fishhook
sickle
razor
awl
ornaments
neck-ring; neckcollar

antsmilkinis
apskrita segė su tutuliu
apyrankė
pakabutis
akinis
spiralinis
smeigtukas
cilindrine galvute ir ašele
įvijinis
spiralinis žiedas
gludinto akmens dirbiniai
kirvis
įtveriamasis
laivinis kovos
su skyle kotui
gyvatgalvis kaplys

8. Geležies amžius

baltų ir kaimyninės kultūros
rytų Lietuvos pilkapių kultūra
Pomeranijos veidinių urnų kultūra
varpo pavidalo kapų kultūra
Wielbaro kultūra
romėniškasis laikotarpis
tautų kraustymosi laikotarpis
baltų etninės grupės
aisčiai
vakarų baltai; prūsai
kuršiai
skalviai
sūduviai; jotvingiai
galindai
pamedėnai
pagudėnai
varmiai
notangai
sembai
nadruviai
bartai
rytų baltai
žemaičiai
aukštaičiai
sėliai
žiemgaliai
latgaliai
metalo dirbiniai
juodasis metalas
spalvotasis metalas
surūdijęs metalas
metalografiniai tyrimai
geležies technologija
medžiaga
kuras
medžio anglis
alų rūda; pelkių rūda

temple ornament
round brooch with a tutulus
bracelet
pendant
"eye"; double spiral
spiral
pin
with a projecting cylindrical head
with a spiral head
spiral ring
ground stone artefacts
axe
hafted; wedge-shaped with flat butt
boat-shaped
shaft-hole
snake-headed hoe

8. Iron Age

Baltic and neighbouring cultures
East Lithuanian Barrow culture
Pomeranian Face-Urn culture
Bell Grave culture
Wielbark culture
period of Roman influence
Migration period
Baltic ethnic groups
Aestii
West Balts; Old Prussians
Curonians
Scalvians
Sudovians; Jatvingians
Galindians
Pomesanians
Pogesanians
Varmians
Natangians
Sambians
Nadrovians
Bartans
East Balts
Samogitians; lowland Lithuanians
upland Lithuanians („highland“ - netinka)
Selonians
Semigallians
Lettigallians
metal work
tai yra: iron („black metal“ - nenaudojamas)
tai yra: non-ferrous metal („coloured metals“ nenaud.)
rusted metal; corroded metal
metallographic analysis
iron technology
material
fuel
charcoal
bog ore; marsh ore

geležies luitas; geležies gabalas	iron bar; bar iron; iron lump
suvirinamoji geležis	wrought iron; welding iron; bloom
ketus	cast iron; pig iron
plienas	steel
šlakas; gargažė	slag; dross
gamybos procesas	production process
liejimo dirbtuvė	foundry
lydymo krosnelė	melting furnace
rūdos lydymo krosnelė	smelting furnace
šachtos tipo	partially sunken shaft type
tiglio tipo	crucible type
kalvė	smithy; forge; bloomery
karštasis kalimas	hot forging
šaltasis kalimas	cold forging
juostų suvirinimas	strip welding
suvirinimo siūlė	welding seam
įanglinimas	carburization
grūdinimas	hardening
atleidimas	tempering
atkaitinimas	annealing
kaitinimas	heating
padengimas	plating; coating
inkrustavimas	inlay; inlaying
sulitavimas	soldering
(ap)deginimas	firing; roasting
įrankiai	tools
dildė; brūžas	file
galastuvas	whetstone; hone
gražtas	drill; bore („holer" nenaudojamas)
kūjis	sledgehammer
plaktukas	hammer
priekalas	anvil
replės; žnyplės	tongs
geležiniai įrankiai ir ginklai	iron tools and weapons
kirvis	axe
įmovinis	socketed
lengvas kovos kirvis	light battle axe
plačiaašmeninis peninis	with a wide blade and a blunt end
siauraašmenis pentinis	with a narrow blade and a blunt end
peilis	knife
įtviriamasis	hafted
kriauninis	with a riveted handle
peilis-pjautuvėlis	knife-sickle
kovos	battle knife; battle dagger
kalavijas	sword
ašmenys	blade
vienašmenis	one-edged
dviašmenis	two-edged
buoželė	pommel
makšties apkaustas	metal binding or metalwork of scabbard
makšties smaigalio apkaustas	chape
rankena	hilt
rankenos skersinis	guard; cross-guard
letigalis	spearhead
įmovinis profiliuota plunksna	socketed, with a scalloped-edged blade
lauro lapo pavidalo plunksna	lanceolate
rombinio pjūvio plunksna	with a pronounced midrib
antskydis; skydo umbas	shield boss; umbo

pusiau apvalus šalmas	simple round helmet
arbaletas	crossbow („arbalet" netinka čia)
juvelyrinė technologija	jewellery technology
ažūrinis	openwork
emaliuotas	enamelled
juodintas	nielloed
padengtas sidabru	silver-plated
(pa)auksuotas	gilded; gilt
padengtas auksu	gold-plated
sidabruotas	silvered
štampuotas	stamped; impressed
tordiruotas	torqued; tereutic
variuotas	cupelled
papuošalai	ornaments („adornments" - nenaudojamas)
antkaklė	neck-ring („torc"; „torque"; „becking" - rečiau)
atlenktais galais	with bent terminals
balnelinė	with a saddle-shaped clasp
buoželiniais galais	with knob-shaped terminals
dėželinė	with a box-shaped clasp
kūginiais galais	with cone-shaped terminals
pergniaužtais galais	with interfitting terminals
plokščiais užkeistais galais	with overlapping flat terminals
puošta žiedeliais	decorated with ringlets
ramentiniais galais	with crutch-shaped terminals
ruplėtais galais	with faceted terminals
smailėjančiais galais	with tapered terminals
storėjančiais galais	with thickened terminals
su kabliuku ir kilpele	with a loop-and-hook clasp
su kabliuku ir plokštele	with a plate-and-hook clasp
su rakto skylutės pavidalo užsegimu	with a key-shaped hole in clasp plate
šaukštinė	with a spoon-shaped clasp
tordiruotu lankeliu išplotais galais	moulded, with flattened terminals
trimitiniais galais	with trumpet-shaped terminals
viela apvyniotais galais	with coiled wire terminals
vytinė su kilpiniais galais	plaited, with loop terminals
vytinė su išplotais galais	plaited, with flattened terminals
antsmilkinis	temple ornament
įvijinis	spiral
plokštelinis	spiral-disk
žiedelinis	ring-like
apgalvis	headband
auskaras	ear-ring (amer. „earring")
apyrankė	bracelet
apskrito pjūvio	with a round cross-section
zoomorfiniais galais	with zoomorphic terminals
išgaubta	with a concave cross-section
įvijinė	spiral
juostinė	sash-like
keturkampio pjūvio su apvaliais galais	with a rectangular cross-section and rounded terminals
masyvi	massive
pumpuriniais galais	with bud-shaped terminals
pusiau apskrito pjūvio	with a semicircular cross-section
plati išgaubta	with a wide concave cross-section
rankogalinė	armband
su trikampiu iškilia briauna	with a medial angular moulding

storalagė
trikampio pjūvio
trikampio pjūvio, platėjančiais galais

vytinė

apvara; vėrinys
tekintas karolis
gintaro karolis

aštuoniukės formos karolis-kabutis
Basonijos tipas su išgaubtais šonais
dvigubo nupjauto kūgio formos
kūgio formos
netaisyklingos formos
pusrutulio formos
skritulio formos
stačiakampio formos
statinaitės formos

stiklo karolis

auksuotas
daugiaspalvis
vienspalvis

kabutis

Akmenių tipo
kibiro pavidalo
pusmėnulio pavidalo
pusmėnulio pavidalo ažūrinis
rombo formos

amuletas

apkaustytas žvėries nagas ar dantis
(gintaro) šukų formos
raktas
žvangutis

segė

sudėtinės dalys

adata
įvija
kojelė
liemu; liemenėlis
spyruoklė
užsegimo kabliukas

tipai

aguoninė
aguoninėmis galvutėmis
akinė (pagrindinė serija)
akinė (prūsų serija)
apskrita ažūrinė
apskrita su tutuliu centre
cilindrinėmis galvutėmis
daugiakampėmis galvutėmis
emaliuota
kanopiniais galais
kiauraraštė
laiptelinė
lankinė
lankinė laiptelinė
lenkta kojele
padengta sidabru

with thickened terminals
with a triangular cross-section
with a triangular cross-section and flaring
terminals
plaited
necklace („string“ - rečiau naudotas terminas)
lathed bead; lathe-made bead
amber bead

figure eight bead-pendant
Basonia type with convex sides
truncated biconical
conical
asymmetrical
hemispherical
disk-shaped
rectangular
barrel-shaped

glass bead

gilded
multicoloured
of one colour

pendant

Akmeniai type
bucket-shaped
crescent-shaped
crescent-shaped openwork
rhomboid

amulet

animal claw or tooth in a setting (mounting)
(amber) comb-shaped
key
bell

brooch; fibula

components

pin
axis
foot
stem; bow
spring
catchplate

types

with poppyseed-shaped terminals
with poppyseed-shaped terminals
eye (primary series)
eye (Old Prussian series)
round openwork
round, with a tutulus
with cylindrical terminals
with faceted terminals
enamelled
with hoof-shaped terminals
openwork
ladder
crossbow
crossbow ladder
with a bent foot
silver-plated

pasaginė
platėjančiais galais
plokštelinė
profiluota
rozetinė
sparinė
širdies pavidalo
trikampe kojele
vėduokline kojele
zoomorfine kojele
zoomorfiniais galais
žieduota
žvaigždinė

smeigtukas

cilindrine galvute
kiaurakryžis
kryžinis, su pusrutulio formos buožele
lazdelinis
nuokamienis
ratelinis
ritinis
statinėlinis
su sraiginėmis galvutėmis
trikampe galvute
žiedinis

asmeniniai ir buities daiktai

diržas

sagtis
apkalas
liežuvėlis

geriamasis ragas

rankena ar pasaitėlis
angos apkalai
smaigalio apkalas

grandis

kablys

katilas

perpetė

pincetas

pinties komplektas

titnagas
skiltuvas
pintis

skustuvas

svarstyklės

svarelis

vamzdis

viela

rago dirbiniai

adiklis

apkalėlis

movelė

rankena

spaudas

penannular
with flaring terminals
flat
profiled
rosette
winged
heart-shaped
with a triangular foot
with a fan-shaped foot
with a zoomorphic foot
with zoomorphic terminals
decorated with ringlets
with a star-shaped foot

pin

cylindrical head
openwork cruciform
cruciform, with a hemispherical knob
crook-like
with a flask-shaped head
with a wheel-shaped head
with a spool-shaped head
with a barrel-shaped head
with snail-like terminals on the head
with a triangular head
with a ring head

personal and household items

belt

buckle
mounting; fitting; beltplate
tongue

drinking horn

strap-handle
metal binding of the orifice
metal mouthpiece

metal loop on a belt (for fastening objects)

hook

cauldron

shoulder strap

pincet; tweezers

tinder set

flint-stone

strike-iron; firesteel („strike-a-light“ nenaud.)

tinder

razor

scale; balance

weight

pipe; tube

wire

horn and antler artefacts

darning needle

mounting

coupling

handle

stamp

9. Kapinynai

kapas
apardytas kapas; perkastas kapas
visai suardytas kapas
pilkapis
krūšninis pilkapis (krautas iš akmenų)
pilkapynas
sampilas
plokštinis kapas
plokštinis kapinynas
kapas akmenų dėžėje
kapas su akmenų vainiku
kapai su akmenų vainikais
kapinyno masyvas
mirusysis
mirusiojo amžius
 gemalas; vaisius
 kūdikis
 vaikas
 paauglys
 suaugęs žmogus
 senas žmogus
mirusiojo lytis
 moteriškos lyties
 vyriškos lyties
 mergaitė
 berniukas
kūno padėtis
 ištiestas
 rankos sulenktos
 rankos ištiestos
 sulenktas
 suriestas
 kniūbsčias
 aukštiekninkas
laidojimas
šermenys
laidojimo papročiai; laidosena
 griaustinis kapas
 degintas kapas
 antrinis laidojimas (griaučių palaidojimas)
 dvigubas kapas
 grupinis kapas
 kūno ar galvos erdvinė orientacija
 veido kryptis
trepanuota kaukolė
atsitiktinis ar pavienis kaulas
griaučiai
kūno dėmė kape (sulfidų liekanos)
įkapės
lentinis karstas
skobtinis karstas
kremacijos urna
kremacijos duobė

9. Cemeteries, Burial Grounds

burial; grave
disturbed burial
destroyed burial
barrow; burial mound („tumulus“ - rečiau)
cairn
barrow cemetery
piled earth; earth pile
flat burial
flat burial ground
cist grave
grave inside a stone circle
cemetery of graves inside stone circles
burial grouping
buried individual („dead“ - nenaudojamas)
age of individual
 fetus
 infant
 child
 adolescent
 mature adult
 old individual
sex of individual
 female
 male
 girl
 boy
burial posture
 extended burial; burial in extended position
 arms folded
 arms extended
 flexed burial; burial in flexed position
 crouched burial; burial in fetal position
 prone; face-down
 supine; on its back
funeral
funeral feast
funeral customs; burial rites
 inhumation; primary burial
 cremation
 secondary burial
 double burial
 multiple burial
 body or head orientation
 facing direction
trepanned cranium
isolated bone; single bone
skeleton; skeletal remains; osteological remains
body stain (sulphide residue)
grave goods; burial items; burial equipment
plank coffin
hollowed-out log coffin
cremation urn
cremation pit

molio sienelė
akmenų grindinys
angliukai
degėsiai

clay lining
stone paving
charcoal
charred wood particles

10. Piliakalniai

laikina slėptuvė (be gyvenvietės aikštelėje)
piliakalnis su gyvenvieta aikštelėje
papilys (piliakalnio papėdėje įtvirtinta gyvenvietė)
piliakalnio papėdėje neįtvirtinta gyvenvietė
atviro tipo neįtvirtinta gyvenvietė
piliakalnio gynybiniai įtvirtinimai
 griovys
 išorinis šlaitas, grįstas lauko akmenimis
 terasa
 pylimas
 pylimas, sutvirtintas rąstais
 medinė gynybinė užtvara
 medinė gynybinė dviguba siena su stogu
 medinė pilis
 gynybinis bokštas
piliakalnio aikštelė
statinių liekanos
 židinys, krautas iš akmenų
 židinys, plūktas moliu
 siena, išpinta virvais ir apkrėsta moliu
 pusiau žeminės tipo pastatas
 ilgasis stulpinės konstrukcijos pastatas

10. Hill-forts

temporary refuge (no settlement on top)
hill-fort with a settlement on top
fortified foot settlement („bailey“ – netink.)
unfortified foot settlement
unfortified settlement in open ground
hill-fort defensive fortifications
 ditch
 hill sidepaved with field stones
 terrace
 earthwork; rampart
 timber-laced rampart
 wooden defensive barrier
 double-walled roofed palisade
 wooden castle
 defensive tower
levelled summit of a hill fort; flat hilltop
structural remains
 loose stone hearth
 clay hearth
 wattle and daub wall
 sunken hut; sunken feature building
 long-house which encircling top of hill-fort

11. Gyvenvietės

tipai
 sezoninė stovykla
 gyvenamasis namas
 vienkiemis; viensėdis; atskira sodyba
 dvišlaitis stogas
 gegnė
 kraigas
 moliu drėbtas pinučių pastatas
 rąstas; sija
 ręstinis pastatas (rentininis)
 slenkstis
 stulpavietė
 židinys
 ūkiniai pastatai
 pirtis
 šulinys
 ilgasis namas
 kaimelis
 gyvenvietė su besiformuojančiu branduoliu
 kaimas
 miestelis
 miestas

11. Settlements

types
 seasonal camp
 dwelling; house
 single farmstead; family farm; homestead
 pitched roof; saddle roof; gable roof
 rafter; truss
 ridge-pole; ridge beam
 wattle and daub (wickerwork) structure
 beam
 lafted structure; (amer. - „log cabin“)
 threshold; doorsill
 posthole; post-mould; stake-hole
 hearth; fire-place; cooking-pit
out-buildings
 sauna; steam-bath
 well
 long-house; longhouse; long house
 hamlet
 nucleated settlement
 village
 town
 city

mažas gyventojų tankumas
mažas gyvenviečių tankumas
tamsios spalvos kultūrinis sluoksnis

12. Medžioklė ir rinkimas

prasimaitinimo būdas
medžiojimo spindulys
stovyklavietės gamtinių išteklių analizė
metų laiko ištekliai
gyvūnų liekanos
laukiniai gyvūnai
maistiniai žvėrys
briedis (*Alces alces*)
kilnūs ar taurūs elniai (*Cervus elaphus*)
ruonis (šeima *Phocidae*)
šernas (*Sus scrofa*)
šiaurės elnias (*Rangifer tarandus*)
stirna (*Capreolus capreolus*)
stumbras (*Bison bonasus*)
miškinis tarpanas (*Equus gmelini silvaticus*)
tauras (*Bos primigenius*)
kailliniai žvėrys
akmeninė kiaunė (*Martes foina*)
baltasis kiškis (*Lepus timidus*)
barsukas (*Meles meles*)
bebras (*Castor fiber*)
ernis (*Gulo gulo*)
Europinė audinė (*Mustela lutreola*)
juodasis šeškas (*Mustela putorius*)
lūšis (*Felix lynx*)
miškinė kiaunė (*Martes martes*)
paprastoji voverė (*Sciurus vulgaris*)
pilkasis kiškis (*Lepus europaeus*)
rudasis lokys (*Ursus arctos*)
rudoji lapė (*Vulpes vulpes*)
sabalas (*Martes zibellina*)
šermuonėlis (*Mustela erminea*)
ūdra (*Lutra lutra*)
vilkas (*Canis lupus*)
vilpišys (*Felis silvestris*)
žebenktis (*Mustela nivalis*)

13. Žūklė

tinklas
pasvaras
plūdė
varža; venteris
bučius; perkalas; takišys; paspanda
pliauška; baldokas; spurgas
kabliukas
aldija; eldija; luotas

low population density
low settlement density
"black earth" habitation zone

12. Hunting and gathering

mode of subsistence
foraging radius
site catchment analysis
seasonal resources
faunal remains
wild animals
game; animals hunted for food
elk (amer. „moose“)
red deer
seal
wild pig (amer. „wild boar“)
reindeer (amer. „elk“ ar „caribou“)
roe deer
bison (amer. „buffalo“)
tarpan
aurochs
fur-bearing animals
stone marten
mountain hare
badger
beaver
wolverine
European mink
European polecat
lynx
pine marten
red squirrel
European hare
brown bear
red fox
sable
ermine; stoat
river otter
wolf
wild cat
weasel

13. Fishing

net
net-sinker; net-weight
net float
fyke; "baffled" wicker trap
weir
"splasher" stick for driving fish
fishhook („angle" nenaudojamas)
dugout boat; log boat

mentė
inkaras
šakės (žuvims gaudyti)
žeberklas
peikena

14. Žemdirbystė

daržininkystė
kaplys; kauptukas
kastuvas
ropė (*Brassica rapus*)
daržinė aguona (*Papaver somniferum*)
baltoji garstyčia (*Sinapis alba*)
sėjamoji kanapė (*Cannabis sativa*)
pluoštinis linas (*Linum usitatissimum*)
žemdirbystės sistema
lydiminė
pūdyminė
dvilaukė
primityvi trilaukė
arimo padargai
arklas
plūgas
žagrė
noragas
jaučių jungas
vaga
pjautuvas
dalgis
kūlė; spragilas
klėtis; svimas
grūdų liekanos
sėjamasis rugys (*Secale cereale*)
paprastasis kvietys (*Triticum aestivum*)
vasarinis kvietys (*Triticum aestivum*)
dvigrūdis kvietys (*Triticum dicoccum*)
spelta (*Triticum spelta*)
sėjamoji aviža (*Avena sativa*)
dvieilis miežis (*Hordeum distichum*)
ketureilis miežis (*Hordeum vulgare*)
tikroji sora (*Panicum miliaceum*)
dirvinis žirnis (*Pisum arvense*)
sėjamasis žirnis (*Pisum sativum*)
pupa (*Vicia faba*)
sėjamasis vikis (*Vicia sativa*)
paprastasis apynys (*Humulus lupulus*)
gyvulininkyste pagrįstas ūkis
piemenavimas
pienininkystės ūkis
gyvulių aptvaras; tvartas; gardas
šienas
pašaras
šakės

paddle
anchor
leister
harpoon
ice-pick

14. Agriculture, farming

horticulture
hoe (thin blade); mattock (broad blade)
spade
turnip
poppy
white mustard
hemp
flax
agricultural system
swidden; slash-and-burn; shifting
crop-rotation
two-field
primitive three-field
ploughing implements
ard; scratch plough; furrow stick
plough (amer. „plow“)
ploughshare; share
coultter (amer. „colter“)
oxen yoke
furrow
sickle
scythe
threshing paddle or stick
granary
grain or cereal remains
winter rye
winter wheat
summer wheat
emmer wheat
spelt wheat
oats
two-row barley
four-row barley; hulled barley
millet
field pea
common pea; garden pea
broad bean; fava bean
vetch
hop
stock-based farming; stock breeding
pastoralism
dairy farming
animal enclosure; stalling area; stable
hay
fodder
pitchfork

15. Arkliai ir žirgai**kapo tipas**

žirgo kapas
 žirgo auka
 žmogaus kapas su žirgu
 ritualinės žirgo aukojimo dalys
 žirgo odos iškamšos auka
 žirgo aukojimo paprotys

arklio tipas

arklys
 žirgas
 laukinis arklys
 naminis arklys
 žemaitukas
 ponis
 kumeliukas
 kumelaitė
 kumelė
 eržilas; kumelys
 veislinis eržilas
 kastruotas žirgas
 kuinas (senas arklys)

kūno dalys

snukis
 iltinis dantis
 kandis
 krūminis dantis
 karčiai
 gogas (ketera)
 kanopa
 priekinės kojos
 užpakalinės kojos

žirgo apranga

kabutis žirgui ant kaktos
 apynasris
 kamanos apkaustytos kniedėmis
 kamanų žvangutis
 žaslai
 dvinariai
 trinariai
 keturnariai
 su skersinukais
 su grandimis galuose
 karčių puošiamoji skardelė įvijiniais galais
 žirgo krūtinės diržų skirstiklis
 skambalas
 balnas
 žirgo gūnios puošiamosios skardelės
 botagas; rimbai
 balno kilpa
 lankelis
 su lenkta pamina
 su tiesia pamina
 pentinas
 su spygliu
 su žvaigždute

15. Horses and riding horses**burial type**

horse burial
 ritual horse offering
 human burial including a horse
 ritual offering of parts of a horse
 ritual offering of stuffed horsehide
 practise of ritual horse offering

type of horse

horse
 riding horse
 wild horse
 domesticated horse
 Samogitian small horse
 pony
 foal (amer. „colt“)
 filly
 mare
 stallion
 stud stallion
 gelding
 nag

body parts

nose
 canine
 incisor
 molar
 mane
 withers
 hoof
 forelegs; forequarters
 hind legs; hindquarters

riding gear

forehead pendant
 halter
 riveted bridle
 bridle jingle bell
 riding bit; bridle bit
 with jointed mouthpiece; snafflebit
 with three-jointed mouthpiece
 with four-jointed mouthpiece
 with cheek-pieces
 with ring or loop terminals
 sheet metal spirals ornamenting the mane
 harness strap-distributor
 horse bell on collar
 saddle
 saddle-cloth spangles
 riding crop
 stirrup
 bow
 with a curved foot-bar
 with a straight foot-bar
 spur
 with a spike
 with a star-shaped spike

suktinėmis ienelėmis

pasaga
 uknolis

with moulded sides

horseshoe
 shoe nail

16. Audiniai ir pluoštai

liepos karna
 beržo tošis
 kailis
 oda
 vilna
 milas
 veltinis
 verpalas
 siūlas
 dvinytis
 trinytis
 linai; lino pluoštas
 drobė
 audinio raštas
 procesas
 verpimas
 audimas
 siuvimas
 įrankiai
 spragilas
 mintuvai; mintuvė
 verpstė; varpstė
 varpstės mentelė
 verpstukas
 smagratis
 staklės
 horizontalios
 vertikalios
 nyte'ė
 sprąstis
 šaudyklė
 adata
 adatinė
 antpirštis
 yla

16. Textiles and Fibres

linden bast
 birch bark
 fur
 leather
 wool
 rough woollen cloth
 felt
 yarn
 thread
 cloth woven with two heddles
 cloth woven with three heddles
 flax
 linen
 material design; pattern
 process
 spinning
 weaving
 sewing
 implements
 threshing paddle or stick
 flax-brake
 paddle spinning frame
 paddle board; distaff
 spindle
 spindle whorl
 loom
 horizontal
 vertical
 heddle
 loom expander
 shuttle
 needle
 needle-case
 thimble
 awl

17. Socioekonominė organizacija

politinė organizacija
 decentralizuota
 egalitarinė; medžiotojų būrių
 gentinė
 centralizuota
 genčių junginys; stratifikuota visuomenė
 archainė valstybė
 politiniai vadai
 neformalus
 „didžiavyris“
 vadas; „kunigaikštukas“

17. Socio-economic organisation

political organization
 decentralised
 egalitarian; hunting band
 tribal
 centralised
 chiefdom; stratified society
 archaic state
 political leaders
 informal
 "big man"; head man
 chief

kunigaikštis	duke
karalius	king
giminystės vienetai	kinship units
branduolinė šeima (tėvai ir vaikai)	nuclear family
išplėstinė šeima (kelios kartos narių)	extended family
kilmė ³	lineage
klanas ⁴	clan
gentis (klanų sąjunga)	tribe
tauta	nation
kilmės organizacija ⁵	lineage organisation
matrilininė kilmė	matrilineal descent
patrilininė kilmė	patrilineal descent
matrilokalinis įsikūrimas	matrilocal residence
patrilokalinis įsikūrimas	patrilocal residence
klasinė struktūra; socialinė stratifikacija	class structure; social stratification
diduomenė; elitas; valdanti klasė	nobility; elite; aristocracy; ruling class
šamanas; žynys	shaman (iki neolito); seer; priest
karvedys	war-leader; military chieftain
kariauna	warrior elite
ginkluotas raitelis	mounted warrior; armed horseman
karys	warrior
prastuomenė	commoners
žemdirbys	farmer
kaimietis	villager; country folk (dgs.)
tarnas	servant
baudžiauninkas	serf
vergas	slave
(karo) belaisvis	prisoner of war
ekonominiai reikalai	economic transactions
turtas	wealth
žemės valdymas	control of land
grobis	booty; plunder
duoklė	tribute
mokestis	tax
perskirstymas	redistribution
sulyginimo mechanizmas	levelling mechanism
turgus	marketplace
mainų tinklas	exchange network
mainų standartas; primityvūs „pinigai“	exchange standard; primitive "money"
sidabro lazdelės formos lydinys; „ilgasis“	silver rod
kaltas	forged
lietas	cast
demonstratyvus suvartojimas	conspicuous consumption
puotų varžybos	competitive feasts
didikų dovanų pasikeitimas	elite gift exchange
amatininkas; amatų meistras	craftsman; craft specialist
arklininkas	farrier
audėja	weaver (female)
batsiuovys	bootmaker
dailidė; stalius	carpenter
girnius; gėrnakalys	millwright

³ Kilmė - giminės nariai atseka geneologišką ryšį su protėviu.

⁴ Klanas - kilmių sąjunga, teigianti turinti bendrą protėvį (dažnai simbolinį ar toteminį).

⁵ Matriarchatas ir patriarchatas - archaiški terminai. Vakarų etnografai, jau nuo 18 a. iki šių laikų ištyrė kelis tūkstančius gentinių visuomenių, nesurado jokių įrodymų, kad pasaulyje egzistavo „matriarchatas“, t.y. visuomenė, kurioje valdė moterys. Dėl to terminas „patriarchatas“, kaip neegzistuojančio „matriarchato“ antonimas, yra nereikalingas.

juvelyras	jeweller
kailiadirbys; kailialupys	furrier
kalvis	blacksmith
kauladirbys	bone craftsman
(akmenių) kirtikas	mason
(malkų) kirtikas; medkirtys	logger; woodsman (amer. „lumberjack“)
kubilius	cooper (amer. „hooper“)
kurpius	cobbler
odininkas	leather-worker
pintinių pynėjas	basketmaker
pirkllys	trader; merchant
puodžius	potter
sidabrakalys	silversmith
šikšnius	harness-maker
varkalys	coppersmith
verpėjas	spinner
vėlėjas	fuller

Lietuvos istorijos institutas

ARCHAEOLOGIA BALTICA

SL 412. 1995 08 28. 16,34 leid. apsk. I. Tiražas 1100 egz. Užs. 1194.

Išleido leidykla "Alma littera", Šermukšnių 3, 2600 Vilnius.

Spaudė "Spindulio" spaustuvė, Gedimino 10, 3000 Kaunas.

Because of the long Soviet occupation, the archaeology of the Baltic region is not well known to archaeologists and historians in the West. This English- and German-language volume begins to fill that void by giving the reader up-to-date information on current research by archaeologists working in Lithuania, Latvia and Estonia. The scope of the collected studies is broad — ranging from a remarkably well preserved Early Neolithic celts to the “mythological” cult boulders venerated by Lithuanian farmers up to recent times — and provides an exciting look into a rich archaeological record.

About the Editors

VYTAUTAS KAZAKEVIČIUS, Ph.D., served during 1988-94 as Head of the Archaeology Department at the Institute of Lithuanian History in Vilnius. His most recent monographs deal with Baltic swords (in press) and the 1977-84 excavations at the Plinkaigalis cemetery, Kėdainiai District (1993). He has also excavated extensively at the Kalniškiai burial field, Ariogala District and the Visėtiškiai cemetery, Anykščiai District.

RAYMOND VYTENIS SIDRYS, M.A., M.B.A., Ph.D., is Visiting Associate Professor in the Departments of Ethnography and Art History at Vytautas Magnus University in Kaunas, Lithuania. During 1992-94, he was awarded two consecutive Fulbright lectureships in archaeology and anthropology. His publications in Baltic prehistory examine early Indo-European migration, and ancient amber and bronze exchange systems. In 1992, Prof. Sidrys co-directed archaeological excavations at the Lazdininkai burial ground, Kretinga District, Lithuania.